

حواست به این آسیب‌ها باشد

این روزها در دوران پسا جنگ
یکی از سوالات مهم این است
که چگونه از دستاوردهایمان
مراقبت کنیم

فهیمة فرمندپور
رئیس شورای فرهنگی و اجتماعی
خانواده و زنان شورای عالی انقلاب
فرهنگی

لیلا جان قربان روزهای جنگ با همه سختی‌ها اثبات کردیم که ملتی با هم بستگی هستیم. حالا که کم‌کم وارد دوره پسا جنگ می‌شویم، یکی از نکات مهمی که سؤال خیلی از ماست، این است که آن هم بستگی را چگونه حفظ کنیم و ادامه دهیم و همچنان نقش آفرین باشیم. در گفت‌وگو با فهیمة فرمندپور، رئیس شورای فرهنگی و اجتماعی خانواده و زنان شورای عالی انقلاب فرهنگی، به بررسی این موضوع و راهکارهای پیشنهادی از منظر این کارشناس نشسته ایم.

بازگشت به شکاف‌ها

پس دوران پسا جنگ ممکن است آسیب‌های زیادی با خودش به همراه داشته باشد؟
نخستین آسیب احتمالی، بازگشت شکاف‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، نسلی و قومی پس از کاهش یا رفع تهدید خارجی است. در بسیاری از جوامع، وجود یک دشمن یا تهدید مشترک باعث می‌شود اختلافات داخلی به طور موقت کاهش یابد و گروه‌های مختلف حول یک هدف مشترک متحد شوند، اما با پایان بحران، این شکاف‌ها دوباره آشکار می‌شوند و گاه حتی شدت بیشتری می‌یابند؛ زیرا در طول بحران، انتظارات جدیدی در جامعه شکل گرفته است. برای مقابله با این آسیب، ضروری است وحدت امنیتی حاصل از دوران بحران به وحدت ملی پایدار تبدیل شود. به عبارت دیگر، روایت هم بستگی باید از سطح دشمن مشترک به سطح آینده مشترک ارتقا یابد تا مردم احساس کنند همان گونه که در دفاع از کشور سهیم بوده‌اند، در ساخت آینده کشور نیز نقش و سهم دارند.
دومین چالش، افزایش سطح انتظارات عمومی پس از بحران است. تجربه نشان داده است مشارکت مردم در وضعیت دشوار، مطالبات آنان را برای مشارکت بیشتر در اداره جامعه، شنیده شدن صداهای متنوع، نقش آفرینی در تصمیم‌گیری‌ها و مشاهده نتایج ملموس وحدت ملی افزایش می‌دهد. اگر این انتظارات با پاسخ مناسب روبه‌رو نشود، زمینه شکل‌گیری سرخوردگی اجتماعی و کاهش اعتماد عمومی فراهم خواهد شد. راهبرد مؤثر در این باره، حرکت به سوی حکمرانی مشارکتی است؛ به گونه‌ای که نهاد‌های حکمرانی زمینه‌گفت‌وگوی ملی، مشارکت‌نخبگان متنوع و بهره‌گیری از ظرفیت‌های مردمی را بیش از گذشته فراهم کنند.

یک فرصت استثنایی

خیلی‌ها جنگ را فرصت می‌دانستند و شاید یکی از همین فرصت‌ها هم بستگی در دوران جنگ بود. به نظرتان این هم بستگی را پس از این دوران و فروکش کردن آتش چطور می‌شود حفظ کرد؟
پرسش درباره آینده هم بستگی ملی پس از جنگ تحمیلی سوم، از منظر راهبردی حتی مهم‌تر از تحلیل خود پدیده هم بستگی است. تجربه تاریخی بسیاری از کشورها نشان می‌دهد که جوامع معمولاً در موقعیت بحران و تهدید خارجی توانایی زیادی برای ایجاد وحدت و هم‌گرایی از خود نشان می‌دهند، اما چالش اصلی پس از پایان بحران آغاز می‌شود؛ یعنی زمانی که باید هم بستگی جنگی به هم بستگی توسعه‌ای و سرمایه اجتماعی پایدار تبدیل شود. از منظر جامعه‌شناسی تاریخی، هم بستگی ناشی از بحران فرصتی استثنایی برای بازسازی اعتماد عمومی، تقویت انسجام اجتماعی و افزایش مشارکت ملی محسوب می‌شود، اما اگر این فرصت به درستی مدیریت نشود، می‌تواند به تدریج به منبعی برای ناامیدی، شکاف اجتماعی و فرسایش سرمایه اجتماعی تبدیل شود. از این رو، مسئله اساسی پیش روی ایران فقط حفظ هم بستگی شکل گرفته در دوران بحران نیست، بلکه تبدیل این هم بستگی موقت به انسجام پایدار ملی، توسعه اجتماعی و پیشرفت تمدنی است.

